

Пішохідний похід є найбільш популярним видом **відпочинку в Карпатах**. Метою пішохідного туристичного походу в Карпатських горах найчастіше є вихід на ту або іншу вершину, з якої відкриваються далекі горизонти та прекрасні краєвиди. При організуванні такого походу одним з першочергових завдань є вибір маршруту, тобто шляху виходу на задану вершину і спуску з неї. В статті подаються деякі загальні вказівки щодо вирішення цього завдання.

Населені пункти в гірських районах Українських Карпат розміщені, здебільшого, в долинах рік та їх притоків, туди ведуть теж головні комунікаційні шляхи. Окремі поселення на Бойківщині розкинені широко по горах, але і тут центральна частина населеного пункту знаходиться завжди в долині річки. Ці поселення служать вихідними, початковими пунктами пішохідних туристичних маршрутів.

Початкова і кінцева частина маршруту часто проходить шляхами, придатними для автомобільного руху. Якщо ця частина доволі велика (4 км і більше) і не представляє туристичного інтересу, то бажано провести її автотранспортом, що дасть економію сил і часу.

Пішохідна частина туристичного походу починається тоді з місця, де ми сходимо з автомобільної дороги і веде по дорогах і стежках різного призначення і різної якості, а деколи і по бездоріжжі.

Серед доріг і стежок, якими користуємося в туристичних походах, можна відрізнити:

1. Дороги, прокладені долинами, вздовж річок і потоків, притоків головних карпатських рік.

Деякі з них непогані, використовуються для місцевого зв'язку між населеними пунктами, розміщеними в долинах цих річок, а також для комунікації між поселеннями, які знаходяться в системах річок, розділених внутрішніми водорозділами. В таких випадках дорога, проведена долиною однієї річки, поступово піднімається на водорозділ в його найвищому місці, після чого знову спускається вниз в долину другої річки. Інші дороги цього виду значно гірші, по суті є тупикові — в своїй кінцевій частині вони

перетворюються на стежки, які, в кращому випадку, виводять на сідла хребтів.

2. Дороги і стежки, які з'єднують головні долини з хребтами гір, і далі проходять вздовж цих хребтів.

Такі дороги використовуються для комунікації населених пунктів з розміщеними вище верхньої межі лісу лугами і полонинами. Починаються такі дороги чи стежки, звичайно, біля устя притоку до більшої річки, піднімаються стрімко догори по лінії хребта (часом серпантином) аж до верхньої межі лісу і звідти ведуть на хребет. На хребті, як правило, завжди є дорога чи стежка, яка часом проходить повз окремі вершини (траверзує їх). Дороги хребтом розгалужуються в місцях приєднання бокових хребтів, а також спускаються в долини навколишніх річок.

3. Лісгосподарські тракторні дороги, спеціально прокладені до місць лісорозробок, призначені для лісозаготівельних робіт.

Найчастіше ці дороги тупикові, в нижній частині деколи непогані, але ведуть вони майже завжди тільки до зрубів.

4. Мисливські стежки, так звані "райтштоки".

Вони прокладені на узбіччях гір і хребтів, майже завжди горизонтально, або у вигляді серпантину, на висоті декілька сотень метрів нижче верхньої межі лісу. Ці стежки призначені для полювань.

Серед комунікаційних шляхів у Карпатах треба згадати ще так звані **плаї**, тобто призначені для людей або кінного транспорту стежки, які споконвіків з'єднують через ліси і гори населені пункти з полонинами та між собою.

Хоча стан і якість таких плаїв часто дуже погані, проте завжди ведуть вони до мети найкоротше й найвигідніше. Зокрема, вони служать для весняного вигону худоби на полонини ("полонинський хід"), перегону овець на нові пасовища, для зв'язку полонинських господарств з населеними пунктами і т. і. Довжина їх нерідко сягає десятків кілометрів. На відміну від інших стежок, плаї не змінюють свого положення, вони стабільні і надійні, тому мають широке застосування в пішохідному туризмі.

Стежок, прокладених спеціально для потреб пішохідного туризму, в Карпатах практично немає. В туристичних походах використовують дороги і стежки, передусім, двох перших видів, а нерідко в кінцевій частині біля вершини переходять у бездоріжжя.

Вибираючи трасу пішохідного походу, найчастіше віддають перевагу дорогам і стежкам, які **ведуть хребтами гір**. В такому випадку, на початку траси часто зустрічається доволі стрімкий підйом через ліс на хребет, а відтак починається мандрівка по частково або повністю відкритих теренах, що дає можливість спостерігати широкі навколишні краєвиди. Але при цьому часто доводиться йти "з верха на верх", тобто проходити по черзі окремі вершини і сідла між ними. Правда, сідла між вершинами поздовжніх хребтів звичайно неглибокі, але сідла, якими з'єднані "між собою паралельні хребти", бувають досить глибокі; різниця висоти між таким сідлом і сусідніми хребтами може досягти сотень метрів.

Ще одна незручність маршрутів, прокладених хребтами гір — це обмеженість, або і повна відсутність джерел питної води.

Траса маршруту, прокладена долинами річок, порівнюючи з трасою хребтами або узбіччям, звичайно, є коротшою. Нахил її досить рівномірний, немає чергувань підйомів і спусків, вода завжди близько. Але, по суті, це всі переваги такої траси. Похід вздовж річок позбавлений видів, тому нецікавий. Часто потрібно переходити через річку; не завжди для цього є кладка чи мостики, приходиться будувати примітивні переправи або переправлятися вбід, що істотно знижує темп походу.

Стрімкий підйом на сідло в кінці долин річок, як правило, важчий, ніж початковий підйом на хребет в маршрутах хребтами. Дороги вздовж річок затінені і тому завжди болотисті.

Мисливські стежки деколи можуть бути корисними для туристів, хоча вони теж не дають видимості і часом дуже петляють. Стан їх, при відсутності консервації, не завжди задовільний, зустрічаються сильно заболочені місця і завали, які приходиться обходити.

Тракторні лісовозні дороги найменше зручні для пішохідного туризму. В мокру погоду вони сильно заболочені, тому деколи просто непрохідні.

Найгірше те, що вони часто ведуть в "нікуди". Закінчуються в незручних місцях, звідки треба вибиратися бездоріжжям.

Бездоріжжя в туристичному поході, особливо в терені покритому лісом або заростями жерепу - завжди небажане. **Жереп** — карликова гірська сосна, росте вище лісової смуги густими заростями висотою до 3 м, стелиться по землі, утворюючи крилолісся. Проте інколи частину маршруту приходиться долати саме бездоріжжям, оскільки іншої можливості просто немає. Так буває, наприклад, на останніх метрах підйому на вершини. Ходіння бездоріжжям по трав'янистих хребтах вище верхньої межі лісу не є особливо важким. Значно важче здобувати вершини, покриті кам'яними розсипами, так званими цекотами.

Цек

оти

— кам'яні розсипи на деяких хребтах і вершинах Карпат, побудованих з Ямненського пісковика. Такі вершини, наприклад, зустрічаються в Горганах. Якщо така вершина покрита додатково ще заростями жерепу — вона практично непрохідна.

Вибір маршруту залежить, в першу чергу, від заданої мети походу (наприклад, вихід на вершину, відвідування пам'ятного місця і т. д.), а також від виділеного для цього часу.

У випадку одноденних походів (так званих походів вихідного дня) маємо в своєму розпорядженні від 8 до 12 годин, залежно від пори року, не враховуючи затрат часу на транспорт. **Реальний час для пішохідної частини** маршруту визначається призначенням і станом траси, складом учасників походу (їх віком та фізичною підготовкою), порою року, погодою. Розрахувати цей час можна тільки орієнтовно, виходячи із середньої швидкості руху, яка дорівнює для рівнинної частини траси 4-5 км/год, для підйомів — 1-2 км/год, для спусків — 2-4 км/год. Чим більший нахил і гірший стан траси, тим менша швидкість руху. До цього ще треба додати час на відпочинки, а також деякий резерв, разом не менше 1/4-1/3 загального часу самого походу.

При підготовці матеріалу використана книга «Популярні туристичні маршрути по Українських Карпатах (путівник)», Юрій Сітницький, 1992. <https://www.skole.com.ua>